

Kinnitatud
Harjumaa Muuseumi direktori
4.03.2015 käskkirjaga nr 1-2/13

HARJUMAA MUUSEUM

Harjumaa Muuseumi kogumispõhimõtted

Keila 2015

Sisukord

1	Harjumaa Muuseumi missioon.....	3
2	Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid	3
3	Harjumaa Muuseumi ajalugu	3
4	Muuseumi struktuur.....	4
5	Kogumispõhimõtted.....	4
5.1	Kogumise eesmärk	4
5.2	Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted.....	4
5.3	Muuseumikogu täiendamise kriteeriumid	5
6	Muuseumikogu.....	5
6.1	Arheoloogiakogu	6
6.2	Ajalooline kogu	6
6.3	Arhiivkogu.....	7
6.4	Kunstikogu.....	7
6.5	Fotokogu.....	8
6.6	Geoloogiakogu.....	8
6.7	Audio-video kogu.....	8
7	Muuseumikogu dokumenteerimine, kasutamine, säilitamine ja digiteerimine	9
8	Muuseumi koostöövõrgustik.....	9
8.1	Teiste sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs.....	9
8.2	Harju maakonna ja ajaloolise Harjumaa materjalid lähipiirkonna rahvaraamatukogudes....	11

1 Harjumaa Muuseumi missioon

Harjumaa Muuseum on ajaloolise Harjumaa vaimse ja materiaalse pärandi hoidja ning väärtustaja, pärandiga seotud ajakohaste teemade tõstataja ja laiahaardelise koostöö eestvedaja.

2 Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ning strateegilised dokumendid

- Muuseumiseadus
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001>
- Kultuuripoliitika arengusuunad 2020
<http://www.kul.ee/sites/default/files/kultuur2020.pdf>
Harjumaa Muuseumi põhimäärus
<http://www.hmk.ee/kontaktid-ja-ametlik-info/dokumendid/pohimaarus/>
- Harjumaa Muuseumi arengukava
<http://www.hmk.ee/wp-content/uploads/2013/04/Harjumaa-Muuseumi-aerengukava-2012-2015.pdf>
- Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013068>

3 Harjumaa Muuseumi ajalugu

Harjumaa Muuseumi asutamise eellugu ulatub 1985. aasta sügisesse, kui Keilas tuli kokku rühm koduloo- ja muinsuskaitsehuvilisi inimesi, kellest sai hilisema Keila Muinsuskaitse Seltsi tuumik. Seltsi eestvedamisel hakati kavandama riigimuuseumi loomist, sest Harjumaa oli sel ajal ainus riikliku muuseumita rajoon. Harju Muuseum asutati 30. augustil 1988, tegevust alustati 1989. aasta alguses. Muuseumi asukohaks said 7 ruumi Keila endise mõisa peahoones.

Esimeste eksponaatidena andis Keila Muinsuskaitse Selts muuseumile üle Keila Laulu- ja Muusika Seltsi protokolliraamatud ning hulga fotosid.

Esimesed kogumisretked olid Keilas ja selle ümbruses, laienedes Harju-Madisele (1991), Rae valda (1992), Kose ja Padise valda (1993), Vasalemma valda (1994), Kõue ja Anija valda (1999), Kuusalu ja Loksa valda (2000–2001), Aegviidu, Kuusalu, Nissi valda (2002), Kernu valda (2003), Kernu ja Rae valda (2004), Prangli saarele (2009–2011).

Aastal 1991 avati esimene püsinäitus, kus olid eksponeeritud arheoloogiliste kaevamiste leiud Keila linnuselt, etnograafilised tööriistad ja talurahva elu-olu kajastavad materjalid. Teine püsinäitus valmis samades ruumides järk-järgult: Harjumaa arheoloogia 1996, geoloogia 1997

ja Keila 1998. Kolmas püsinäitus „Harju elu“ valmis pärast kogu hoone renoveerimist 2005. aastal. Lisaks püsinäitusele on muuseumil ajutiste näituste eksponeerimiseks saal ja väike näituseruum. Ajutised näitused on kogude täiendamisele kaasa aidanud juba muuseumi algusaastatel.

Aastal 2010 avas Harjumaa Muuseum Paldiskis oma filiaali, Amandus Adamsoni Ateljeemuuseumi. Muuseum on rajatud skulptor Amandus Adamsoni suveateljeesse, mille kinkis riigile kunstniku tütar Maria Maddalena Carlsson 2005. aastal. Hoone restaureeriti aastatel 2009-2010 Euroopa Liidu Euroopa Regionaalarengu Fondi toetusel.

4 Muuseumi struktuur

Harjumaa Muuseum asub aadressil Linnuse 9, Keila. Muuseumi üldpind on 1055 m², millest hoidlate pind on 207,7 m² ja ekspositsioonipind 271 m². Amandus Adamsoni Ateljeemuuseum asub aadressil Adamsoni 3, Paldiski. Ateljeemuuseumi üldpind koos ekspositsioonipinnaga on 67 m².

Muuseumikogu eest vastutab peavarahoidja. Lisaks peavarahoidjale tegelevad muuseumikoguga kaks fondihodjat ja käsiraamatukogu eest vastutav klienditeenindaja.

Kogu	Hoidla suurus
Ajaloolise kogu hoidla	159,7 m ²
sh mööblihoidla	41,3 m ²
sh etnograafia hoidla	41,1 m ²
sh tekstiili hoidla	31,8 m ²
sh suured esemed kõrvalhoones	45,5 m ²
Arhiivkogu	38,2 m ²
Fotokogu	9,8 m ²

5 Kogumispõhimõtted

5.1 Kogumise eesmärk

Harjumaa Muuseumi kogumise eesmärk on:

- säilitada ja uurida Harjumaa esemelist ning vaimset pärandit;
- tutvustada pärandit näituste, trükiste, haridustegevuse, konverentside, teemapäevade ja -ürituste ning teiste avalikkusele suunatud tegevuste kaudu.

5.2 Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted

Muuseumikogu täiendamise üldpõhimõtted on seotud Harjumaa Muuseumi põhimäärusega ja arengukavaga. Harjumaa Muuseum lähtub kogumistöös kogu ajaloolisest Harjumaast.

Muuseumi jaoks on oluline koguda materjali, millel on Harjumaaga seotud legend ning on teada, kes, kuidas, millal ja milleks seda kasutanud on.

Muuseum ei kogu väga halvas seisukorras esemeid. Samuti materjali, mida juba leidub Harjumaal Muuseumi, teiste muuseumide ja arhiivide kogudes ning raamatukogudes.

5.3 Muuseumikogu täiendamise kriteeriumid

Lähtudes Harjumaal Muuseumi kogude täiendamise üldpõhimõtetest ja hetkeseisust, on vajadus koguda ajaloolist ja kaasaegset materjali. Üheks põhikriteeriumiks, ajaloolise, esteetilise, teadusliku või uurimusliku ning sotsiaalse või vaimse väärtuse kõrval, on seotus Harjumaaga.

Tähtsamad teemavaldkonnad muuseumikogu täiendamisel on:

- tööstuspärand, sh ajalooline suurtööstus ja kaasaegne väiketööstus;
- merenduslikud sündmused, sadamad ja väikesaared;
- omavalitsuste ajalugu ja tänapäev;
- kaitserajatised;
- rahvuslik tekstiil;
- kodu-uurimuslikud tööd ja mälestused;
- ajaloolised fotod hoonetest, sh kirikutest, vallamajadest, mõisatest;
- ajaloolised fotod elu-olust ja tegevustest.

6 Muuseumikogu

Harjumaal Muuseumi kogusid on komplekteeritud kogumisretkede, välitööde, annetuste, ostude ja mälestuste kogumise konkursside tulemusena alates 1989. aastast. Kõik museaalid on kantud muuseumide infosüsteemi MuIS.

Kogu	Alakogu tähis	Alakogu suurus seisuga 1.01.2015	Digiteeritud seisuga 1.01.2015	Lisatud kujutisi MuISi seisuga 1.01.2015
Ajalooline kogu	AJ	3396	23	-
Arheoloogia kogu	A	2396	3	-
Arhiivkogu	AR	5610	10	-
Kunstikogu	K	269	155	155
Fotokogu	F	7310	5625	4626
Geoloogia kogu	G	20	-	-

Audio video kogu	AV	21	-	-
Kokku	HMK	19022	5816	4781

Harjumaa Muuseumil ja filiaalil Amandus Adamsoni Ateljeemuuseum on üks muuseumikogu, mis on jagatud seitsmeks alakoguks. Seisuga 1.01.2015 on muuseumikogu suurus 19022 museaali.

6.1 Arheoloogiakogu

Kogu tähis on A ja kogu suurus on 1016 museaali.

Põhiosa moodustavad Keila väikelinnuse ja selle ümbruses toimunud kaevamiste leiud aastatest 1991-1998, 2004 ja 2007 ning Harju-Risti kiriku kaevamiste leiud 2012-2013. Kogu tähelepanuväärsemad museaalid on Padise kloostri müüride konserveerimisel leitud suur, 16. sajandist pärit vaskpada, Keila linnuselt leitud pronksist kett koos Püha Jüri kujutava ripatsiga ja Harju-Risti kiriku mündileid.

Hinnang kogule: Harjumaa Muuseumi kõige väärtuslikum kogu.

Täiendamisvajadus: Harjumaal toimuvate arheoloogiliste kaevamiste leiud.

Vaba hoiuruum juurdekasvule: Seisuga 1.01.2015 on kogus ruumi veel umbes 100 leiukarbile.

6.2 Ajalooline kogu

Kogu tähis on AJ ja kogu suurus on 3395 museaali.

Kõige mitmekesisem kogu, sisaldades etnograafilisi esemeid, mööblit, rõivastust, jalanõusid, grammofone ja raadioaparaate, muusikariistu (sh Keila baptistikoguduse töökorras orel), mõõteriistu, tarbekunsti, märke, medaleid ja teisi esemeid erinevatest eluvaldkondadest. Terviklik kogu on 20. sajandi alguse väikelinna kodaniku elu-olu kajastavatest esemetest koos mööbliga.

Hinnang kogule: Kogus on esemeid Harjumaa erinevatest kohtadest, esindatud on erinevad eluvaldkonnad. Enamus kogust on heas seisukorras.

Täiendamisvajadus:

Olemasolevate kollektsioonide täiendamine:

- rahvuslik tekstiil;
- koolimärgid, -mütsid ja -vormid;
- olmeesemed ja kombetalitustega seotud esemed;
- materjalid kohalike tööstus-, tootmis- ja teenindustevõtete kohta, sh kaasaja väikeettevõtted, endised ja praegused suurettevõtted (tootepakendid, reklaammaterjalid, võimalusel tootenäidised jm);

- Harjumaa päritolu üle-eestilise tähtsusega isikutega seotud esemed.

Vaba hoiuruum juurdekasvule: Seisuga 1.01.2015 on kogus veel 13 tühja riulit (100x60 cm).

6.3 Arhiivkogu

Kogu tähis on AR ja kogu suurus on 5610 museaali.

Kogus on dokumente, raamatuid, ajakirju, ajalehti, reklaamtrükiseid ja käsikirju. Suuremad kollektsioonid dokumente ja trükiseid on Lauristini kolhoosist Kosel, Nissi koolist ja pioneeriorganisatsioonist, Maardu Keemiakombinaadist. Seltsielu materjale on Saue-Jõgisoolt, Käesalust, Nissist, Paunkülast ja Keilast. Omavalitsuste materjale Harju Maavalitsusest, Rae vallast, Paldiski ja Keila linnast. Kogus on kunstnike Karl Hermani ja Olev Soansiga seotud materjale. Mälestusi koolielust, 1944. aasta põgenemisest, Keila lahingust, kolhoosielust, suvilakooperatiividest ja nõukogude armeest, teabematerjali ja mälestusi Harjumaa erinevate piirkondade külade kohta.

Hinnang kogule: Organisatsioonide, ettevõtete üsnagi terviklikud kollektsioonid.

Täiendamisvajadus:

- Harjumaaga seotud dokumendid, mälestused, pisitrükised ja trükised (va raamatukogude säilitusekseplarid);
- kohalike omavalitsuste, organisatsioonide, ettevõtete ja seltside materjalid.

Vaba hoiuruum juurdekasvule: Seisuga 1.01.2015 on kogus ruumi veel 656-le arhiivikarbile.

6.4 Kunstikogu

Kogu tähis on K ja kogu suurus on 266 museaali.

Kogus on esindatud graafika, joonistused, maalid ja skulptuurid, mis kujutavad Harjumaa erinevaid kohti või/ja on Harjumaaga seotud kunstnike looming. Graafika hulgas on ülekaalus Olev Soansi ja Bruno Heroux looming. Maalijatest on esindatud Balder Tomasberg, Amandus Adamson, Olev Mikiver, Ludvig Oskar, Enno Lehis, Karin ja Monika Põks, Roman Nyman, Aleksander Möldroo, Karl Burman jun ning harrastuskunstnikud. Kogus on Kuusalu kiriku kaks klaasmaali. Skulptoritest on esindatud Amandus Adamson ja Ellen Kolk.

Hinnang kogule: Graafikast on terviklik kogu Olev Soansi Eestimaa piltatlasest.

Täiendamisvajadus: Harjumaaga seotud kunstnike teosed kuni tänaseni.

Vaba hoiuruum juurdekasvule: Seisuga 1.01.2015 on kogus ruumi raamimata graafikale, vabad on 7 sahtlit. Juurde on vaja muretseda raamitud maalidele ja graafikale veel üks riiul, millise paigutamiseks hoidlas on ruumi. Pildistatud on 60% kogust.

6.5 Fotokogu

Kogu tähis on F, kogu suurus on 7310 museaali.

Kogus on fotod, negatiivid ja piltpostkaardid peamiselt Harjumaa erinevatest paikadest ja eluvaldkondadest. Terviklikud kogud on Harjumaa ühiskondlikest hoonetest, mõisatest, kirikutest ja väikesaartest, mis on pildistatud 1990. aastatel. Tänu fotograaf Gustav Kulp`ile on kõige arvukamalt esindatud 20. sajandi esimese poole Keila ja selle lähiümbruse aineestik. Üks vanematest fotodest on suureformaadiline vaade Martin Lutheri ausambale Keila lähedal.

Hinnang kogule: Kompaktne materjal Harjumaa ühiskondlikest hoonetest, mõisatest, kirikutest, väikesaartest. Keila-aineline kollektsioon.

Täiendamisvajadus:

- Harjumaa looduse, inimeste elu-olu, sündmuste, hoonete kohta;
- objektide perioodiline pildistamine.

Vaba hoiuruum juurdekasvule: Seisuga 1.01.2015 on kogus ruumi veel umbes 200 000 tavaformaadis fotole, millised saab paigutada albumitesse. Kogu on digiteeritud 70% ulatuses.

6.6 Geoloogiakogu

Kogu tähis on G ja kogu suurus on 20 museaali.

Kogu koosneb kivimitest, mida eksponeeriti muuseumi püsiekspositsioonis aastatel 1997–2004.

Hinnang: üksikud näited Harjumaa geoloogiast.

Täiendamisvajadus: Ei vaja täiendamist.

6.7 Audio-video kogu

Kogu tähis on AV, kogu suurus on 21 museaali.

Kogus on videokassetid Harjumaast, Keilast, Kehrast, Loksast, Paldiskist ja rahvakalendri tähtpäevade kassetid, CD-d külade ajaloost ja helikassetid (Harjumaaga seotud muusikud).

Hinnang: Harjumaaga seotud infokandjad teema või koha kohta.

Täiendamisvajadus: Harjumaa erinevate sündmuste ja tegevuste auvised.

7 Muuseumikogu dokumenteerimine, kasutamine, säilitamine ja digiteerimine

Muuseumikogu dokumenteerimine, kasutamine, säilitamine ja digiteerimine on reguleeritud järgnevate eeskirjadega: „Harjumaa Muuseumi muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord“ ja „Harjumaa Muuseumi fotokogu digiteerimise juhend“.

8 Muuseumi koostöövõrgustik

8.1 Teiste sarnaste või lähipiirkonnas tegutsevate muuseumide kogude lühianalüüs

Harjumaa kohta leidub nii esemeid, fotosid, trükiseid, arheoloogilisi leide ja kunstiteoseid Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Ajaloomuuseumi, SA Eesti Vabaõhumuuseumi, Eesti Meremuuseumi, Eesti Spordimuuseumi, Eesti Kunstimuuseumi, Eesti Arhitektuurimuuseumi Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi, Eesti Loodusmuuseumi, Eesti Põllumajandusmuuseumi, Eesti Piimandusmuuseumi, Eesti Tervishoiumuuseumi, Eesti Maanteemuuseumi, Eesti Sõjamuuseumi ja Tallinna Linnamuuseumi kogudes.

Eesti Meremuuseumi, Eesti Spordimuuseumi ja Eesti Tervishoiumuuseumi algatusel on kaardistatud Harjumaaga seotud materjalide kogumine. Harjumaa Muuseum tegeleb Harjumaa lokaalse ainese kogumisega.

Harju maakonna ja ajaloolise Harjumaa materjalid lähipiirkonna muuseumides

SA Juuru ja Hageri Kihelkonna Muuseumid aladele jäävad ajaloolise Harjumaa Hageri, Juuru ja Rapla kihelkonnad. Muuseumis on kokku 35 434 museaali. Arhiiv- ja fotokogus on materjali Juuru, Hageri, Rapla ja Nissi kihelkonna inimestest, sündmustest, hoonetest, seltsi- ja kultuuritegevusest, kiriku- ja koolielust, taluelust, jm.

Hageri muuseum on Kohila valla muuseum, mille kogus on ligikaudu 10 000 museaali. Muuseum asub endises apteegihoones, kus on säilinud terviklikult 20. sajandi alguse apteek. Kogus on Hageri kihelkonna, Kohila paberivabriku, Salutaguse pärmitehase ja kohalike koolide ning baltisakslaste materjale. Olemas on Betti Kuuskemaa, Laine Mesikäpa ja kohaliku kirikuõpetaja Paul Saarega seotud materjalid.

Rannarahva Muuseum on Viimsi valla sihtasutus, mille kogus on ligikaudu 14 000 museaali rannarahva elust. Kogus on rikkalikult materjali S. M. Kirovi nimelise näidiskalurikolhoosi kohta.

Nõmme Muuseum kuulub Tallinna Nõmme linnaosa valitsuse koosseisu. Muuseumi kogu suurus on 2889 museaali. Kogudes on Nõmme seltside ja linnavalitsuse materjale ning eluolulist materjali 1920.–1930. aastatest. Olemas on Nõmmel elanud omavalitsus- ja kultuuritegelastega seotud materjalid.

Kolga Muuseum on Kuusalu valla muuseum, mille kogus on ligikaudu 6100 museaali Kuusalu kihelkonnast. Väärtusliku osa kogust moodustavad Gustav Vilbaste kirjavahetus, Lembit Odrese käsikirjad peremärkidest ja Kolga mõisast, Kolga mõisa raamatukogu ning Kolga mõisaga seotud materjalid. Olemas on teabematerjal 64 Kuusalu kihelkonna küla kohta ning Gustav Vilbaste, Aleksander Abergi, Hugo Lepnurme, Arno Lepnurme ja Toivo Kurega seotud materjalid.

Kose-Uuemõisa Koduloomuuseum on Kose valla muuseum, mis tegutseb Kose Gümnaasiumis ja mille kogus on 2046 museaali Kose kihelkonnast. Materjale on kooli- ja seltsielu kohta ning Peter von Mannteuffeli, Johan Pitka, Otto von Kotzebue, Arnold Rässä, Roosa Nurga, Hengo Tulnola, Herman Lipu ja Voldemar Reimaga seotud materjalid.

Kolgaküla Traktorite ja Tööriistade Muuseum on eramuuseum Kolgakülas Kuusalu vallas. Kunnar Vahtrase erakogus on üle 600 suuremõõtmelist eksponaati.

Näkiallika Tööriistamuuseum on eramuuseum Kupu külas Kuusalu vallas. Peeter Kivimäe erakogus on ligikaudu 20 000 eset, millest põhiosa moodustavad sepatööriistad.

Eesti Vabadusvõitluse Muuseum on eramuuseum Lagedil Rae vallas. Johannes Tõrsi erakogus on Esimese ja Teise maailmasõja aegset relvastust, sõjatehnikat, sõjaväevorme, fotosid ja dokumente.

Rebala Muinsuskaitse Muuseum on Jõelähtme valla muuseum. Kogus on Herbert Saarmaki 800 klaasnegatiivi Jõelähtme elu-olust ja Vello Lõugase kogutud ajalooline materjal tänase Rebala muinsuskaitseala kohta.

Mootorrattamuuseum on eramuuseum Kurtnas Saku vallas. Urmas Teearu erakogus on ligikaudu 200 mootorratast ning nendega seotud esemeid ja dokumente.

Toomani talumuuseum on eramuuseum Muuksi külas Kuusalu vallas. Tiiu Mürgi erakogus on ligikaudu 500 eset Muuksi ja Hara küladest. Muuseum on rajatud eesti arhitektide Erika Nõva ja August Volbergi sünnitallu.

Rootsi-Kallavere Küla Muuseum on eramuuseum Rootsi-Kallavere külas Jõelähtme vallas. Külaseltsi muuseumi kogus on ligikaudu 1000 eset küla elu-olust.

Harjumaaga seotud materjale on Aegviidu Põhikooli, Ardu Põhikooli, Vaida Põhikooli, Ruila Põhikooli, Jüri Gümnaasiumi, Loksa Gümnaasiumi, Hüüru Veski ja Saku Pruulikoja

muuseumitubades.

8.2 Harju maakonna ja ajaloolise Harjumaa materjalid lähipiirkonna rahvaraamatukogudes

Raamatukogudes olevad käsikirjalised tööd on põhiliselt majandite, asutuste ja külade ajaloost. Ajaloolist käsikirjalist materjali leidub Eesti Genealoogia Seltsis, Harju Maakonnaraamatukogus ning Ardu, Jüri, Kehra, Kiili, Kiisa, Lehetu, Saue linna, Saue valla, Tabasalu, Vaida, Viimsi, Vääna ja Ääsmäe raamatukogudes. Fotosid ja fotoalbumeid leidub Harju Maakonnaraamatukogus, Jüri Gümnaasiumi, Ardu, Kehra, Lehetu, Saue valla, Vaida (Alfred Põldmäe arhiiv), Viimsi, Vääna ja Ääsmäe raamatukogudes.

Kodulookartoteegid on Harju Maakonnaraamatukogus (1950–k.a), Jüri (1965–k.a), Kiili (1952–k.a), Lehetu, Vaida (1954–k.a) ja Ääsmäe raamatukogudes.

Muuseumi koostöövõrgustiku hulka kuuluvad ka muuseumisõbrad ning erinevate näituste ettevalmistamiseks kaasatud organisatsioonid ja eraisikud, kelle kogusid on kasutatud ning kes on aidanud muuseumikogu museaale kirjeldada.

Dokumendi koostamise tööühm:

Mall Siniveer, peavarahoidja;

Külli Kõrs, fondihoidja;

Marju Niinemaa, fondihoidja;

Kaia Kärner, teadur;

Gea Mossin, muuseumipedagoog;

Liisa Pöld, muuseumipedagoog;

Anne-Liis Pitkänen, klienditeenindaja;

Riine Kallas, direktor.